

Æstetisk dokumentation - af unges selv-fortællinger

Kreativt arbejde med et konkret produkt kan skabe afstand og overblik i forhold til de problemer, der ligger til grund for unges misbrug af stoffer. Den metode benyttes i hvert fald med held af behandlerne i U-turn. To af dem fortæller her hvordan.

AF SONNY K. NIELSEN
& KRISTIAN H. KOFOD

U-turn er Københavns Kommunes tilbud til unge under 25 med et problemgivende forbrug af stoffer. Her har vi ofte fokus på det kreative, fordi vi derved har mulighed for at påvirke de unges fortællinger om egen identitet. Et behandlingsforløb kan struktureres, så det cirkulerer omkring produktion af film, musik, tekster,

fotos m.m. sideløbende med fokus på rusmidlerne. Vi kalder det æstetisk dokumentation, og det er et væsentligt supplement i vores arbejde med de unges rusmiddel-forbrug.

De unge henvender sig i U-turn, fordi deres brug af rusmidler gør dem opmærksom på, at de har det skidt. Men det er ikke altid selve rusmidlet, de oplever som hovedproblemet. Der er andre forhold i livet, som de er utilfredse

med eller kede af, og som hænger sammen med deres forbrug af rusmidler. Når de unge gennem kreativt arbejde skaber nye fortællinger, fører det også til refleksion og eksperimenter med at handle anderledes. Og så oplever de ofte, at deres forhold til rusmidler ændrer sig i takt med, at deres selvopfattelse ændres.

Negative identitetsdokumenter

Mange af de unge, vi møder, bæ-

rer på dokumenter om identitet, som de har fået i deres møde med f.eks. skolen, socialkontoret eller behandlingssystemet. Dårlige karakterer, udtalelser og tests fra skolepsykologen, problemfyldte sociale handleplaner eller diagnoser fra psykiatrien. Disse dokumenter fortæller stærke historier om fejlslagne personer og negativ identitet, når de er baseret på personlige 'fejl og mangler' eller psykiske symptomer. Og når den slags fortællinger dertil foreligger i dokumenter, der trækker på diskurser om universelle sandheder og videnskabelighed, kan de let blive forstået som den officielle og eneste mulige fortælling om den unges person.

Men mange af de unge, vi mø-

der, medbringer også en interesse for selv at skabe kreative fortællinger gennem kreativ aktivitet. De spiller, rapper, fotograferer og filmer, skriver dagbøger, digte – eller synger under bruseren. Derigennem gør de sig overvejelser om betydningsfulde oplevelser, frustrationer og drømme.

Ved at arbejde ud fra disse interesser søger vi at skabe mulighed for, at de unge kan fremstille fortællinger om identitet, som passer ind i deres foretrukne billede af sig selv. Vi prøver dermed at give dem et stærkere ståsted til at handle på deres forbrug af rusmidler og de sammenhænge, forbruget indgår i.

En case kan illustrere, hvordan vi arbejder:

Selvfremsstilling i musikproduktion

Martin henvender sig og beder om hjælp til at få styr på sit forbrug af hash. I første samtale fortæller han, at han ryger hash fra morgen til aften og ikke meget andet. 'Men,' siger han, 'det er egentlig ikke er hashen, der er det største problem.' Tydelig berørt fortæller han, at det nok mere handler om hans familie, men det er for svært at tale om. Behandleren forsøger – uden held – at få uddybet dette, men vælger så i stedet at spørge om det modsatte: 'Når problemer fylder så meget i dit liv, hvad holder dig så oprejst og får dig til at søge hjælp?'. Martin svarer prompte: 'Jeg rapper'.

Nu kommer der gang i dialogen. Martin fortæller om rap, tekst-

HVAD ER U-TURN?

U-turn er Københavns Kommunes tilbud til unge under 25 år, der ryger hash eller tager stoffer.

Foruden en åben, anonym rådgivning rummer huset daggrupper for unge under 18 år, dag- og aftengrupper for unge mellem 18 og 25 år, individuelle behandlingstilbud samt tilbud til de unges familier. Dertil ydes sparring og konsulentbistand til ungeinstitutioner i København, sagsbehandlere i kommunens børnefamilieteam og andre 'udgående' ydelser.

Man kan læse mere om U-turn på www.uturn.dk.

skrivning og musikgenrer og om, hvordan han har langt nemmere ved at 'få tingene ud' gennem rap end ved at skulle tale om dem.

Martin bliver gjort opmærksom på U-turns musikstudie og takker ja til at lade næste samtale foregå i studiet.

I studiet

Den næste samtale foregår foran det store whiteboard i studiet. Martin og behandleren starter, hvor de slap sidst. Undervejs opdeler behandleren tavlen i fire felter med en stiplede cirkel i midten.

I første felt nedfældes karakteriserende udsagn for det, som Martin bøvler med for tiden. Han fortæller, hvordan han og moderen altid skændes, og hvordan deres kontakt mest handler om, hvor meget han kan hjælpe moderen med praktiske gøremål – indkøb, passe lillebroderen, løbe ærinder.

I andet felt skrives Martins reaktioner på de forhold, han beskriver som vanskelige. Det handler om frustration og vrede og om

skænderier med moderen og storebroderen. Og det handler om at sige fra over for den måde at være sammen på.

I tredje felt noteres positionerende udsagn om, hvad Martin synes om informationerne i de øvrige felter. Han kommenterer bl.a. på sine reaktioner, hvor han både synes, det er i orden, at han siger fra, og samtidig ønsker sig en anderledes måde at gøre det på. Og han udtrykker sin modstand mod det, som han betragter som uværdige kår i relationen til familien.

I fjerde felt nedskrives Martins ønsker og håb, og det han måske kunne komme til at holde af, hvis forskellige forhold ændrede sig i hans liv – f.eks. beskæftigelse, uddannelse, familie og venner, boligforhold og rusmidler.

Halvvejs inde i interviewet bliver Martin bedt om at tage stilling til, hvilke af udsagnene på tavlen han evt. kunne tænke sig at udfolde i en tekst. Han nedskriver disse i den stiplede cirkel i midten af tavlen. Han når frem til, at den kommende

tekst må handle om hans mor. Der skal være hårde facts om hendes opførsel og deres relation. Behandleren spørger, om de skal prøve at skrive et vers, men Martin afslår. Han tænker og skriver bedst, når han er alene, siger han. Han får en halv times tid alene og begynder at forfatte starten på et vers.

Bagefter skriver Martin og behandleren verset på tavlen og arbejder med rim og 'stemning'. 'Det må gerne være lidt dystert og melankolsk,' lyder beskeden. Behandleren, der nu fungerer som assistent, begynder at finde beats, der kan rappes til, og efter flere forsøg nikker Martin godkendende.

Martin går i sangboks

Der laves mikrofontest i den lyd-tætte sangboks. Det har Martin aldrig prøvet før. 'Man kan jo høre alt her inde!' - 'Skal jeg gå længere væk fra mikrofonen?' - 'Hvordan lyder det i højtalerne inde hos dig?' Følelsen af eksponering opleves proportionelt med lydstyrke, lydeffekter og intensitet. Man fø-

ler sig lidt nøgen og udsat i begyndelsen.

Men Martin rapper verset en mængde gange og vender tilbage til kontrolrummet for at høre resultatet. Her finder han ud af, at der skal laves lidt om på 'flow'et', så de sætter sig og arbejder med det. Tilbage i sangboksen igen. 'Denne gang er den der,' siger han, og 'kan du ikke lige skrue op for min stemme.'

Tiden er gået, og Martin får en

CD med det foreløbige resultat med hjem. Ugen efter har han lyttet til sangen og skrevet endnu et vers, som han indspiller. Derefter arbejder han med lydniveauer, effekter og instrumentering. Imens diskuterer han og behandleren, om fortællingen træder frem, som Martin ønsker, og hvordan det opleves at stå i en sangboks og rappe om sin mor tilsat beat og effekter.

Tekstskrivning og musik-kreati- on fortsætter over to møder, hvor

Martin hver gang får en CD med hjem til gennemlytning. Ved femte session fortæller Martin, at der er noget galt med nummeret. Han har spillet det for sin bror, der synes, at han er hård ved moderen.

Martin opdager derved, at han mangler at lade fortællingen gå tilbage i tid, for at budskaberne skal fremstå meningsfulde. Derfor går han og behandleren tilbage til tavlen, hvor de taler om og nedskriver nye udsagn i de fire felter. Det inspirerer Martin til at tilføje endnu et vers om barndomshjemmet, ligesom han indfletter støttende og forstående kommentarer til moderen.

Den færdige tekst rappes ind på ny, gennemlyttes, justeres med effekter og mixes, indtil Martin er tilfreds. Der brændes en CD, og dokumentet er fremstillet.

Martin fortæller ved næste møde, at han har spillet nummeret for moderen og for første gang oplevet at have en lang dialog om det, de har været igennem sammen, og hvad det betyder for deres relation – uden at skændes.

Casen illustrerer flere pointer ved at arbejde med selvdokumentation gennem kreative processer.

Problemet er ikke personen

Når den unge bliver optaget af at arbejde med selve 'produktet' eller 'dokumentet', sættes der en parentes om problemet. Den unge får mulighed for at betragte, vurdere og bearbejde det vanskelige 'udefra'. Det er analogt til den ekster-naliserende optik, som ofte indgår i narrative samtaler, hvor negative identitetskonklusioner udforskes og udfordres gennem en form for

personificering af problemet – problemet har fat i personen, men det *er* ikke personen.

Det blivende – dokumentet i hænderne

På samme måde som processen med skabelsen af et produkt kan indeholde ny erkendelse og forløsning, kan produktet i sig selv være med til at forstærke en foretrukket fortælling.

Ligesom man i narrativ samtaleterapi udforsker foretrukne fortællinger om identitet og søger at gøre disse stærkere, rigere og fyldigere, prøver vi med æstetisk dokumentation at gøre fortællingerne stærkere. Men her gennem skabelsen af *produktet*, der fastholder eller *fastfryser* mening. Dels gennem ordene på whiteboardet, dels i de forskellige versioner af selve produktet.

Det fiktive og det abstrakte

I samtalebehandling forholder man sig som regel rimelig stringent i beskrivelsen af sine oplevelser. Gør man ikke det, risikerer man formentlig at opleve meningsløshed eller dårlig samvittighed over at have 'pyntet' på fortællingen om det vanskelige. Et selv-dokument derimod kan være både fiktivt og abstrakt og samtidig meningsfuldt beskrive vigtige sider ved den unges liv. Det giver den unge friere muligheder for, i bevægelsen inden for det æstetiske område, at reflektere over sin situation, sine værdier, håb og drømme.

Historien over tid – forstærkning og revidering

Når man har skabt et identitets-

bærende dokument, har man et fundament for fortsat refleksion, og når man ser eller lytter til produktet derhjemme, genoplever man processen i frembringelsen af dokumentet. Med genoplevelsen kan der altså ske en forstærkning af historien.

Selve skabelsesprocessen kan ses som en vekselvirkning mellem aktør/kreatør og dokument. I den kreative leg forholder man sig til forskellige temaer, relationer, problemer og følelser i livet, og efterhånden får man sammensat disse tanker og oplevelser til det identitetsbærende dokument. Herefter vil produktets fastfrosne, meningsbærende elementer 'tale tilbage' til den unge, idet han/hun 'genoplever' sine egne tanker. Blot er de nu koncentrerede og forstærkede med æstetiske virkemidler.

Bevidning

Har dokumentet en kunstnerisk form, synes mange at have større lyst til at vise det frem, end hvis der er tale om et brev, som, typisk, er mere privat i sin karakter. Dokumentet gør det altså muligt for den unge at viderebringe sin historie til andre, og til at høre deres respons på historien. Denne bevidning og genkendelse af sig selv i andres situation kan være ganske stærk, både for den unge, der har lavet produktet, og for dem det bliver vist for. Vi oplever ofte unge, der bliver berørt af at se andre unges produkter og efterfølgende giver udtryk for, at produktet lige så godt kunne have handlet om dem, og desuden beskriver deres situation bedre, end de selv kunne gøre. I mange tilfælde betyder

oplevelsen af genkendelse, at de føler sig mindre alene med deres problemer og dermed mindre som personlige fiaskoer.

Til inspiration

Casen med Martin beskriver, hvordan musikproduktion og tekstskrivning kan være omdrejningspunkt for nye foretrukne fortællinger om identitet. Ud over musik har vi arbejdet indgående med større produktioner som portrætfilm og mindre produkter som fotos og huskekort. Desuden har vi brugt diplomer, bogproduktion, stopmotion-film, visionboards, digte m.m., hvor metoden tilpasses det enkelte produkt.

Vi håber at have givet et lille indtryk af, hvordan selv-dokumenterende praksisser *kan* foregå i tilgangen til unge stofbrugere. Æstetisk dokumentation vil, som vi ser det, kunne indgå som relevant supplement inden for mange forskellige behandlingsfelter. Vi håber derfor også, at denne artikel har tændt den interesserede praktikers nysgerrighed i forhold til selv at give sig i kast med lignende processer. ■

Inspiration og videre læsning

Vores arbejde med selv-dokumentation trækker på forskellige teoretiske og metodiske inspirationskilder.

En uddybende artikel med bl.a. præsentation af disse kilder findes på www.ungrus.dk. Interesserede kan også finde inspiration hos disse forfattere: Austring, B. & Sørensen, M.: Æstetik og Læring – Grundbog om æstetiske læreprocesser. Gyldendals Akademisk. 2006.

Newman, D.: Rescuing the Said From the Saying Of it. The International Journal of Narrative Therapy and Community Work no.3, 2008; 24-34. 2008.

White, M.: Gensyn med terapeutiske dokumenter, i Narrativ Praksis. Gyldendals Akademisk; 159-172. 2006.

Epston, D., Freeman, J. & Lobovits, D.: Playful Approaches to Serious Problems. Norton Professional Books. 1997.